

Državni izpitni center

M 0 6 2 5 4 1 1 4

JESENSKI ROK

PSIHOLOGIJA

NAVODILA ZA OCENJEVANJE

Sreda, 30. avgust 2006

SPLOŠNA MATURA

Moderirana različica

IZPITNA POLA 1**Naloge izbirnega tipa****Pravilni odgovori:**

1.	C
2.	B
3.	A
4.	B
5.	C
6.	B
7.	D
8.	A
9.	B
10.	D
11.	C
12.	B

IZPITNA POLA 2**Strukturirani eseji****1. ESEJ**

ZNANJE:**Opredelitev pojma osebnosti:**

Osebnost je relativno trajna, edinstvena (enkratna, individualna) celota duševnih, telesnih in vedenjskih značilnosti, po katerih se posameznik razlikuje od drugih.

Področja osebnostne strukture:

telesna zgradba (konstitucija), temperament, značaj (karakter), sposobnosti

- 2. raven:** opredelitev pojma osebnost in ustrezno navedena 4 področja osebnostne strukture 3–4 točke
- OPOMBA: Če kandidat navede le polovico dejstev, npr.: Osebnost je celota duševnih, telesnih in vedenjskih značilnosti posameznika, se odgovor oceni s 3 točkami.
- 1. raven:** pomanjkljiva opredelitev osebnosti in ustrezno navedeni 2 področji strukture 2 točki
ali ustrezno navedena 3 področja
- OPOMBA: Opredelitev osebnosti je pomanjkljiva, če je presplošna, npr.: Osebnost je psihofizična celota lastnosti; to so vse lastnosti nekega človeka ...
- pomanjkljiva opredelitev **ali** ustrezno navedeni 2 področji strukture 1 točka

RAZUMEVANJE IN UPORABA:

Navedena 2 primera lastnosti s pojasnitvijo, zakaj se navedene lastnosti uvrščajo v posamezno področje:

telesna zgradba: višina, barva las, široka ramena ...

ker v to področje sodijo lastnosti zunanjega videza; telesne lastnosti;

temperament: bojzljivost, živahnost, nepremišljene čustvene reakcije ...

ker to področje zajema značilnosti čustvovanja in načine vedenja; nam pove, kako reagiramo;

značaj: poštenost, solidarnost, skromnost, neodgovornost ... ker to področje določa vsebino obnašanja; motivacijske, voljne in moralne lastnosti;

sposobnosti: telesna moč, vid, ročne spretnosti, inteligentnost ... ker v to področje sodijo lastnosti, od katerih je odvisna uspešnost v aktivnosti; potenciali za neko aktivnost, če odstranimo izkušnje (znanje) in motivacijo.

- 4. raven:** navedeni po 2 lastnosti za 4 področja z ustrezno pojasnitvijo 4 točke
navedena po 1 lastnost za 4 področja z ustrezno pojasnitvijo 3 točke
ali navedeni po 2 lastnosti za 3 področja z ustrezno pojasnitvijo
- 3. raven:** navedena po 1 lastnost za 3 področja brez pojasnitve 2 točki
ali navedena po 1 lastnost za 2 področji z ustrezno pojasnitvijo
- navedena po 1 lastnost za 2 področji brez pojasnitve 1 točka
ali navedena 1 lastnost za 1 področje z ustrezno pojasnitvijo

INTERPRETACIJA IN VREDNOTENJE:

Presoja: Trditev je pravilna.

Utemeljitve:

- Človek podeduje zasnove za razvoj osebnosti od obeh staršev; kombinacija genov je pri vsakem človeku drugačna, razen pri enojajčnih dvojčkih, vendar se tudi osebnosti teh nekoliko razlikujejo zaradi vpliva drugih dveh temeljnih dejavnikov.
- Okolje, ki vpliva na razvoj osebnosti od rojstva, je različno (različne družine, šolanje, vrstniki, pravila in družbene norme ...). Tudi če posamezniki živijo v istem okolju, se nanj odzivajo različno, to pa povzroča tudi drugačne reakcije okolja.
- Človekova lastna aktivnost je pogojena z dednostjo in okoljem, vendar človek sam odloča, katere možnosti osebnostnega razvoja bo izbral, to pa prav tako vpliva na oblikovanje edinstvene osebnosti.

6. raven: pravilna presoja trditve in utemeljitev z vsemi 3 dejavniki	4 točke
pravilna presoja trditve in utemeljitev z 2 dejavnikoma	3 točke
5. raven: pravilna presoja trditve in utemeljitev z 1 dejavnikom	2 točki
splošna utemeljitev (npr.: Na razvoj osebnosti vplivajo dednost, okolje in samoaktivnost, ki so pri vsakem posamezniku drugačni, zato niti dve osebnosti nista enaki.)	1 točka

2. ESEJ

ZNANJE:**Vrstni red potreb v hierarhiji:**

fiziološke potrebe, potrebe po varnosti, potrebe po ljubezni in pripadanju, potrebe po spoštovanju (po ugledu), kognitivne (spoznavne) potrebe, estetske potrebe, potrebe po samoaktualizaciji (samouresničevanju)

Opredelitev potrebe po samoaktualizaciji (samouresničevanju):

potreba po uresničitvi oziroma izpolnjevanju lastnih potencialov (možnosti, talentov)

- 2. raven:** pravilen vrstni red 7 potreb in ustrezna opredelitev 4 točke
 pravilen vrstni red najmanj 5 potreb in ustrezna opredelitev 3 točke
- 1. raven:** pravilen vrstni red najmanj 4 potreb **ali** ustrezna opredelitev 2 točki
ali pravilen vrstni red 3 potreb in pomanjkljiva opredelitev
 pravilen vrstni red 3 potreb 1 točka

OPOMBA: Pomemben je vrstni red potreb. Če kandidat npr. v pravilnem vrstnem redu našteje potrebe, tako da izpusti kognitivne in/ali estetske potrebe, in ustrezno opredeli potrebo po samoaktualizaciji, je lahko ocenjen s 3 točkami.

RAZUMEVANJE IN UPORABA:**Primer, ki se sklada s hierarhijo potreb po Maslowu**

Opis primera, npr. :	Pojasnitev, npr.:
V vojnem času, ko družina nima niti za kurjavo niti za hrano, večino lesenega pohištva pa so že pokurili, da bi se ogreli, se znanstvenica odloči, da bodo kot kurjavo uporabljali strokovno literaturo, do hrane pa bodo prišli s prodajo slik, ki so prej krasile njihov dom ...	Potrebe na nižji ravni morajo biti zadovoljene, preden se posameznik lahko usmeri k zadovoljevanju višjih potreb ... V vojnem času je zadovoljevanje fizioloških potreb (npr. po stalni telesni temperaturi in po hrani) pomembnejše od spoznavnih in estetskih potreb.

Primer, za katerega hierarhija potreb po Maslowu ne velja

Opis primera, npr. :	Pojasnitev, npr.:
Vrhunski športnik uporablja prepovedana poživila, da bi lahko dosegal vrhunske rezultate in zmagoval na pomembnih tekmovanjih ...	Posameznik se odreka zadovoljevanju nižjih (osnovnih) potreb na račun zadovoljevanja višjih potreb v hierarhiji ... Vrhunskemu športniku, ki uporablja prepovedana poživila, je potreba po spoštovanju (ugledu) pomembnejša od fizioloških potreb in potreb po varnosti.

- 4. raven:** opisana in pojasnjena oba primera 3–4 točke
 OPOMBA: Ocena 3 ali 4 točke je odvisna od kakovosti primerov in pojasnitev.
- 3. raven:** opisana oba primera **ali** opisan in pojasnjen 1 primer 2 točki
 opisan 1 primer 1 točka

INTERPRETACIJA IN VREDNOTENJE:**Presoja prednosti in pomanjkljivosti humanističnih teorij, npr.:****Prednosti:**

- spodbudijo preučevanje motivacije in osebnosti,
- razširijo pogled na človeka, saj poudarjajo samozavedanje, svobodno voljo, samopodobo, ustvarjalnost in osebnostno rast,
- preučujejo značilnosti, ki so specifično človeške (v nasprotju z behaviorizmom) in se zanimajo za "zdravega" posameznika (v nasprotju s psihoanalizo),
- poudarjajo svobodo človeka in njegovo zmožnost, da preseže okoljsko in gensko determiniranost,
- opozorijo na pomen subjektivnega doživljanja: brez poznavanja doživljanja ni mogoče razumeti vedenja,
- drugi smiselni odgovori po presoji ocenjevalcev.

Pomanjkljivosti:

- pretirano poudarjajo samodejavnost in zmožnost človeka za osebnostno rast, spregledajo pa negativno stran človeka in njegove uničujoče težnje,
- pretirano so optimistične v prepričanju, da je vplive okolja vedno mogoče izboljšati in preseči,
- humanistične razlage motivacije in osebnosti je težko dokazati ali zavrniti, ker so usmerjene v subjektivno doživljanje,
- uporabljajo predvsem subjektivne metode (intervju in študije primerov),
- drugi smiselni odgovori po presoji ocenjevalcev.

6. raven:	presoja 2 prednosti in 2 pomanjkljivosti	4 točke
	presoja 2 prednosti in 1 pomanjkljivosti ali obratno	3 točke
5. raven:	presoja 1 prednosti in 1 pomanjkljivosti	2 točki
	1 presoja	1 točka

3. ESEJ

ZNANJE:

Tipi vodenja in njihovi opisi:

- **avtokratsko:** vodja ima nadvlado nad drugimi člani skupine; prevladuje enosmerno odločanje; enosmerna komunikacija; komunikacija od zgoraj navzdol; vodja sam načrtuje aktivnosti; vodja ukazuje in deli naloge članom;
- **demokratsko:** vsi člani skupine vplivajo na odločitve; dvosmerna/večsmerna komunikacija; vodja spodbuja člane k odločanju; vodja upošteva predloge članov; vsi člani načrtujejo aktivnosti;
- **liberalno (laissez faire):** vsak dela, kar hoče; vodja prepušča članom, da se sami znajdejo; vodja prepušča odločitve članom, vendar je na voljo z nasveti.

2. raven: naštetih 3 tipov vodenja in 2 opisa za vsak tip	4 točke
naštetih 3 tipov vodenja in 1 opis za vsak tip	3 točke
1. raven: naštetih 2 tipov vodenja in 1 opis za vsak tip	2 točki
naštetih 2 tipov vodenja ali naštet in opisan 1 tip	1 točka

RAZUMEVANJE IN UPORABA:

Ponazoritve tipov vodenja na primerih učiteljevega vodenja razreda:

avtokratsko: npr. učitelj je strog, nepopustljiv; ne zanima se za potrebe učencev; učencem ne dovoli sodelovati pri razrednih odločitvah; ne dopušča mnenja učencev; med urami zahteva strogo tišino; pogosto uporablja disciplinske ukrepe ...

demokratsko: npr. spodbuja učence k oblikovanju razrednih pravil; dopušča predloge, mnenja učencev; ne osredotoča se samo na snov, ampak mu je pomembno tudi dobro vzdušje v razredu; spodbuja kritičen odnos učencev do snovi; ob nezaželenem vedenju se skuša z učenci najprej pogovoriti ...

liberalno: npr. učencem ne postavlja pravil; ignorira nezaželeno vedenje; učencem ne pove natančno, kaj morajo delati; pogosto ima nizke kriterije za znanje; je popustljiv ...

4. raven: 2 ponazoritvi za vsakega od 3 tipov vodenja	4 točke
1 ponazoritev za vsakega od 3 tipov vodenja	3 točke
3. raven: ponazoritev 2 tipov vodenja	2 točki
ponazoritev 1 tipa vodenja	1 točka

INTERPRETACIJA IN VREDNOTENJE:

Presoja osebnostnih značilnosti uspešnega vodja in **utemeljitve**, npr.:

- **samozavest**: ker je tako bolj suveren pri odločanju; vztraja pri odločitvi ...
- **realna podoba o sebi**: laže presoja, katere naloge je sposoben uresničiti ...
- **čustvena stabilnost**: ker je čustveno stabilen v kriznih situacijah; ohranja nadzor nad sabo, ko gre kaj narobe ...
- **empatija**: je občutljiv za potrebe članov; hitro zazna, kdaj v skupini nastopi problem ...
- **komunikativnost**: zna vzpostaviti dobro komunikacijo s člani skupine ...
- **ekstravertnost**: hitro vzpostavlja stike v novih situacijah ...
- **inteligentnost**: sposoben je poiskati različne rešitve; sposoben je rešiti tudi zahtevnejše naloge ...
- **strokovnost**: znanje in izkušnje prenaša na delo v skupini ...
- drugi smiselni odgovori.

6. raven:	presoja 3 osebnostnih značilnosti z utemeljitvami	4 točke
	presoja 2 osebnostnih značilnosti z utemeljitvama	3 točke
5. raven:	presoja 2 osebnostnih značilnosti z 1 utemeljitvijo	2 točki
	presoja 2 osebnostnih značilnosti	1 točka
	ali presoja 1 osebnostne značilnosti z utemeljitvijo	

OPOMBA: Za celoten esej lahko dobi kandidat **dodatne točke** od 1 do 3 v skladu z merili v Predmetnem izpitnem katalogu 2006, str. 8.

IZPITNA POLA 3
Strukturirane naloge

1. NALOGA

- A)** **Opredelevanje vprašalnika:** to je tehnika za pridobivanje podatkov, pri kateri so vprašanja postavljena v pisni obliki; tehnika, pri kateri spraševanci sami berejo vprašanja in nanje odgovarjajo.
- OPOMBA: Zadostuje 1 opredelitev.
- Poimenovanje tipov vprašanj:**
- predstavljeni primer:** vprašanje zaprtega tipa
drugi osnovni tip: vprašanje odprtega tipa
- 2. raven:** opredelitev vprašalnika in ustrezno poimenovanje obeh tipov vprašanj 3 točke
- 1. raven:** pomanjkljiva opredelitev vprašalnika in ustrezno poimenovanje enega tipa vprašanj 2 točki
- pomanjkljiva opredelitev vprašalnika **ali** ustrezno poimenovanje enega tipa vprašanj 1 točka
- B)** **Razlika med osnovnima tipoma vprašanj:**
- vprašanje zaprtega tipa:** izbiranje ponujenih odgovorov (možni odgovori so že vnaprej določeni)
- vprašanje odprtega tipa:** prosto odgovarjanje (spraševanec sam napiše odgovor)
- Primeri vprašanj odprtega tipa, npr.:** Kakšno je vaše mnenje glede ustreznosti šolskega urnika vašega otroka?; Kaj navadno najprej opazite na nastopajočem pevcu?; Naštejte najmanj tri značilnosti kraškega sveta.; Ko vstopim v razred ... (nedokončani stavek!) ...
- 4. raven:** ustrezno pojasnjena razlika med osnovnima tipoma vprašanj in sestavljeni 3 ustrezni primeri vprašanj odprtega tipa 4 točke
- ustrezno pojasnjena razlika med osnovnima tipoma vprašanj in sestavljena 2 ustrezna primera vprašanj odprtega tipa 3 točke
- 3. raven:** ustrezno pojasnjena razlika med osnovnima tipoma vprašanj in sestavljen 1 ustrezen primer vprašanj odprtega tipa 2 točki
- pomanjkljivo pojasnjena razlika med osnovnima tipoma vprašanj 1 točka
- OPOMBA: Razlika med tipoma vprašanj je pomanjkljivo pojasnjena, če je presplošna ali enostranska, npr.: pri odprtih vprašanjih sami odgovarjamo na vprašanja.

c)

Vprašalnik	Prednosti	Pomanjkljivosti
Zaprta tip vprašanj	<ul style="list-style-type: none"> • lažje odgovarjanje • hitrejšje odgovarjanje • lažja statistična obdelava • uporabnost pri skupinski obravnavi • drugi smiselni odgovori 	<ul style="list-style-type: none"> • omejuje osebo v odgovarjanju • težko predvidimo vse možne odgovore • veliko branja • drugi smiselni odgovori
Odprta tip vprašanj	<ul style="list-style-type: none"> • vprašalnik ni omejen z danimi odgovori • globina, kakovost odgovora • uporabnost pri individualni obravnavi in pomoči • drugi smiselni odgovori 	<ul style="list-style-type: none"> • časovno daljše odgovarjanje • težja obdelava • subjektivna interpretacija odgovorov • drugi smiselni odgovori

- 6. raven:** presoja 2 prednosti in 2 pomanjkljivosti za vsak tip vprašalnika 4 točke
 presoja 2 prednosti in 1 pomanjkljivost 3 točke
 ali presoja 1 prednosti in 2 pomanjkljivosti za vsak tip vprašalnika
- 5. raven:** presoja 1 prednosti in 1 pomanjkljivosti za vsak tip vprašalnika 2 točki
 presoja 1 prednosti ali 1 pomanjkljivosti za vsak tip vprašalnika 1 točka

 2. NALOGA

A) Poimenovanje stopenj:

- senzomotorična,
- predoperativna, predoperacijska,
- stopnja (faza) konkretnih operacij, konkretnologično mišljenje,
- stopnja (faza) formalnih operacij, formalnologično mišljenje, abstraktnologično mišljenje.

Bojan: je na stopnji formalnih operacij; formalnologičnega mišljenja; abstraktnologičnega mišljenja

2. raven:	poimenovanje 4 stopenj razvoja mišljenja in umestitev Bojana v ustrezno stopnjo	3 točke
1. raven:	poimenovanje 3 stopenj ali poimenovanje 2 stopenj in umestitev Bojana v ustrezno stopnjo	2 točki
	poimenovanje 2 stopenj ali poimenovanje 1 stopnje in umestitev Bojana v ustrezno stopnjo	1 točka

B) Opis in časovna opredelitev ene izmed 2 stopenj razvoja mišljenja, ki vsebuje logično sklepanje:**Stopnja konkretnih operacij (6.,7.–11., 12. leto):**

- razvoj miselnih operacij,
- sposobnost reverzibilnosti (obrnljivosti),
- sposobnost konzervacije (ohranitve),
- sposobnost razvrščanja (seriacije),
- decentracija mišljenja,
- sposobnost klasifikacije po več značilnostih,
- uporaba konkretnih primerov pri razmišljanju,
- logično sklepanje, če stvar vidi, sam preizkuša,
- drugi smiselni odgovori po presoji ocenjevalcev.

Stopnja formalnih operacij (po 11., 12. letu):

- mišljenje je abstraktno,
- zmožnost logičnega sklepanja brez konkretnih primerov,
- zmožnost sklepanja zgolj iz odnosov,
- hipotetično mišljenje,
- zmožnost preverjanja več hipotez,
- razumevanje abstraktnih pojmov,
- drugi odgovori po presoji ocenjevalcev.

OPOMBA: Zadostuje opis 2 značilnosti ene izmed stopenj logičnega sklepanja.

Primer stopnje konkretnih operacij, npr.: otrok razume, da neka stvar, čeprav se spremeni po obliki (npr. kroglico gline razvaljamo), ohrani isto maso ali količino.

Primer stopnje formalnih operacij, npr.: mladostnik zna zapisati odnos med elementi z matematičnim zapisom, npr. Eva je večja od Maje in manjša od Mojce: Maja < Eva < Mojca.

4. raven:	opis 2 značilnosti in časovna opredelitev ene od stopenj, ustrezen primer	4 točke
	opis 1 značilnosti in časovna opredelitev ene od stopenj, ustrezen primer	3 točke
3. raven:	opis 1 značilnosti in časovna opredelitev ene od stopenj ali ustrezen primer	2 točki
	opis 1 značilnosti ali časovna opredelitev ene od stopenj ali manj ustrezen primer	1 točka

C) Presoja predmetov, pri katerih imajo težave dijaki, ki ne dosegajo zadnje stopnje v razvoju mišljenja po Piagetu, in pojasnitve, npr.:

- **matematika: npr.** težave, ker predmet zahteva razumevanje in uporabo abstraktnih pojmov, pravil, formul, kakor so razumevanje logike, teorija množic, pojem algoritma ipd.; reševanje sistema linearnih enačb z več neznankami; predmet zahteva uporabo simboličnih matematičnih zapisov ...
- **fizika: npr.** težave, ker zahteva načrtovanje eksperimenta; prikaz fizikalnih zakonitosti z enačbami; razumevanje definicij različnih fizikalnih pojmov, zakonitosti ...
- **filozofija: npr.** težave, ker zahteva razumevanje abstraktnih pojmov, kakor so spoznanje, vednost, dvom, relativno, absolutno ipd.; zahteva razvijanje filozofskih argumentov; interpretacijo filozofskega besedila ...
- **slovenski jezik: npr.** težave pri književnosti, ker mora dijak znati izluščiti bistvo zgodbe; oceniti literarno vrednost besedila; upoštevati načela zgradbe besedila v spisu ...
- **psihologija: npr.** težave, ker mora dijak znati poiskati podobnosti in razlike med različnimi teorijami; razumeti mora definicije pojmov, kakor so učenje, mišljenje, zaznavanje ...
- drugi predmeti.

OPOMBA: Naveden je lahko kateri koli gimnazijski predmet, če kandidat ustrezno pojasni, kakšne konkretne težave ima dijak pri tem predmetu.

6. raven:	presoja 3 predmetov in 2 pojasnitvi za vsak predmet	4 točke
	presoja 3 predmetov in 1 pojasnitev za vsak predmet	3 točke
5. raven:	presoja 2 predmetov in 1 pojasnitev za vsak predmet	2 točki
	presoja 1 predmeta z 1 pojasnitvijo	1 točka

 3. NALOGA

- A) Napaka socialnega zaznavanja, ki je razvidna iz teksta:**
napaka prvega vtisa
- Opis napake:**
poznejše presoje so pod vplivom prvega vtisa
- Druge napake socialnega zaznavanja:**
napaka halo efekta, napaka simpatije, napaka kontrasta, logična napaka, osebna enačba ocenjevalca, napake, ki nastanejo zaradi predsodkov, stališč, zunanjšega videza, socialne vloge ...
- 2. raven:** ustrezno poimenovana in opisana napaka socialnega zaznavanja in navedena še 1 napaka 3 točke
- 1. raven:** pravilna 2 elementa odgovora 2 točki
pravilen 1 element odgovora 1 točka
- B) Ponazoritev drugih napak socialnega zaznavanja na primerih, npr.:**
- Boris je prejšnji mesec zmagal na matematičnem tekmovanju. Danes se udeležuje tekmovanja iz fizike. Sošolci pričakujejo od njega zmago – napaka halo efekta.
 - Maji je všeč sošolec Gregor. Bil je vprašan zgodovino, zelo malo je znal in zato dobil »milostno« dvojko. Maja je rekla sošolki: »Kako je učiteljica nesramna, Gregor si zasluži višjo oceno.« – napaka simpatije.
 - Drugi smiselni primeri s poimenovanjem napak.
- OPOMBA: Primeri se morajo nanašati na napake socialnega zaznavanja, ki nastanejo med sošolci.
- 4. raven:** ustrezna primera za 2 napaki z ustreznima poimenovanjema 3–4 točke
OPOMBA: Ocena 3 ali 4 točke je odvisna od kakovosti primerov.
- 3. raven:** primer za 1 napako z ustreznim poimenovanjem 2 točki
primer za 1 napako 1 točka

C) Načini za zmanjšanje napak v socialnem zaznavanju z utemeljitvami:

- pogovor s človekom, da zberemo o njem več informacij: ker ga tako bolje spoznamo ...
- primerjanje izjav več ljudi o nekom, ki ga spoznavamo oziroma ocenjujemo: ker so tako naše sodbe in socialne zaznave bolj objektivne ...
- opazovanje človeka v različnih situacijah: ker tako o njem zberemo raznovrstne informacije in ga zato bolj objektivno ocenimo ...
- ozaveščenost o napakah socialnega zaznavanja in poskusi samokontrole: ker so tako naše socialne zaznave manj popačene ...
- drugi smiselni odgovori.

OPOMBA: Upošteva se tudi enaka utemeljitev pri različnih načinih za zmanjšanje napak v socialnem zaznavanju.

6. raven:	presoja 3 načinov za zmanjšanje napak v socialnem zaznavanju z utemeljitvami	4 točke
	presoja 2 načinov za zmanjšanje napak v socialnem zaznavanju z utemeljitvama	3 točke
5. raven:	presoja 1 načina za zmanjšanje napak z utemeljitvijo ali presoja 2 načinov za zmanjšanje napak	2 točki
	presoja 1 načina za zmanjšanje napak	1 točka